

Simona NEGRU
(Universitatea de Vest
din Timișoara) | **Portrete de mari cântăreți bănățeni
(III). Margareta Zsizsik**

Abstract: (Portraits of great singers from Banat (III). Margareta Zsizsik) Margareta Zsizsik was one of the leading names of the Timisoara opera scene, which she served with dedication and passion for 25 years (1960-1985). Endowed with a versatile, falcon voice, she tackled the dramatic mezzo-soprano repertoire with the same ease with which she performed operetta prima donna repertoire, which calls for a soprano's voice, as well as two extremely difficult roles in the opera repertoire intended for the spinto-dramatic soprano voice: Floria Tosca from Giacomo Puccini's *Tosca* and Santuzza from Pietro Mascagni's *Cavalleria rusticana*. The personal charm, the scenic and musical intelligence, the impeccable vocal technique, acquired during her studies at the Music Lyceum in Cluj-Napoca, under the guidance of Maestro D'Andrée, have marked the exceptional value of her interpretations. Adored by the Timisoara audience, she was greeted with a loud round of applause when she appeared on stage. In the same way, some of her creations, especially from the operetta repertoire, have remained linked to her name over time. We refer to Hanna Glavary from Franz Lehár's *Merry Widow*, Countess Maritza from Emmerich Kálmán's operetta of the same name or Cecilia from the operetta *Silvia* by the same composer.

Keywords: *Margareta Zsizsik, Romanian National Opera Timișoara, D'Andre, romanian school of singing after the second XX.*

Rezumat: Margareta Zsizsik a fost unul dintre numele de primă mărime ale scenei lirice timișorene, pe care a slujit-o cu abnegație și pasiune, vreme de 25 de ani (1960-1985). Înzestrată cu o voce versatilă, falcon, a abordat repertoriul de mezzosoprană dramatică cu aceeași ușurință cu care a interpretat un repertoriu de primadonna de operetă, care reclamă o voce de soprană spintă, dar și două roluri extrem de dificile din repertoriul de operă destinat vocii de soprană spinto-dramatică: Floria Tosca din opera *Tosca* de Giacomo Puccini și Santuzza din opera *Cavalleria rusticana* de Pietro Mascagni. Farmecul personal, inteligența scenică și muzicală, tehnica vocală impecabilă, dobândită de-a lungul studiilor la Liceul de Muzică din Cluj-Napoca, sub îndrumarea maestrului D'Andrée, au amprentat valoarea excepțională a interpretărilor sale. Adorată de publicul timișorean, era întâmpinată la simpla apariție pe scenă, cu ropote îndelugate de aplauze. Așa cum, anumite creații ale sale, în special, din repertoriul de operetă, au rămas legate peste timp de numele său. Ne referim la Hanna Glavary din *Văduva veselă* de Franz Lehár, Contesa Maritza din opereta omonimă de Emmerich Kálmán sau Cecilia din opereta *Silvia* de același compozitor.

Cuvinte-cheie: *Margareta Zsizsik, Opera Națională Română Timișoara, D'Andre, școala românească de canto postbelică.*

Este foarte dificil să portretizezi o personalitate artistică atât de complexă, precum cea a mezzosopranai Margareta Zsizsik, mai ales atunci, când te copleșesc un noian de amintiri care ți-au impregnat canavaua imaculată a copilăriei.

Consider că am avut privilegiul de a putea fi, vreme de cinci stagii lirice (1980-1985), martora unor spectacole cu adevărat de excepție ale operei timișorene. Din galeria marilor cântăreți de la acea vreme, se desprindea chipul unei soliste de neegalat, Margareta Zsizsik, pe care publicul ce o adora, o întâmpina cu ropote de aplauze la simpla apariție pe scenă. Avea o voce frumos timbrată, dublată întotdeauna de o emoție sinceră, cu o întindere foarte mare, versatilă, care i-a oferit șansa de a aborda atât roluri din repertoriul destinat vocii de mezzosoprană, dar și din repertoriul sopranei spinto-dramatice. Inteligența muzicală și scenică, au ajutat-o să dea viață atâtor personaje minunate, transformând-o într-un idol al multor generații de melomani, care frecventau spectacolele Operei timișorene. Dar ceea ce frapa întotdeauna era apariția electrizantă, energia și carisma prezenței sale de neuitat...

Margareta Zsizsik s-a născut pe 6 iulie 1934, la Timișoara, unde a învățat mai târziu, la Liceul „Notre Dame”. Între anii 1954-1960, s-a stabilit în Cluj-Napoca și a urmat cursurile Liceului de Muzică, unde l-a avut profesor de canto pe Albert D’Andrée, fiind angajată, în același timp și în corul Operei Maghiare clujene. Este o perioadă insuficient cercetată, în ceea ce privește școala românească de cânt. Albert D’Andrée este cunoscut mai ales ca regizor de operă, de numele său fiind legată înființarea, în anul 1956, a Teatrului Regional de Operetă și Estradă din Galați, care va deveni în anul 1972, Teatrul muzical „Nae Leonard” din Galați. Regia primului spectacol de operă care a văzut luminile rampei pe scena teatrului gălățean – *Traviata* de G. Verdi, pe 3 iunie 1957 – a fost semnată de Albert D’Andrée, care a fost, la vremea respectivă (1956-1957) și primul director al acestei instituții lirice.

Albert D’Andrée, primul director al Teatrului muzical Galați (1956-1957), alături de două soliste ale teatrului (sursa: Wikipedia¹)

¹https://ro.wikipedia.org/wiki/Teatrul_Na%C8%9Bional_de_Oper%C4%83_%C8%99i_Operet%C4%83_%E2%80%9ENae_Leonard%E2%80%9D_din_Gala%C8%9Bi#/media/Fi%C8%99ier:Directorul_Albert_d'Andree.jpg

Anterior, în perioada postbelică, numele lui Albert D'Andrée se regăsește printre angajații Operei Maghiare din Cluj-Napoca, în calitate de regizor, în timpul directoratului lui Eisikovits Miksát.

În biblioteca Academiei Naționale de Muzică „Gheorghe Dima” din Cluj-Napoca se păstrează un curs dactilografiat de arta cântului ce aparține lui Albert D'Andrée, în care, autorul, dincolo de justificările partinice și propagandiste, obligatorii în epoca respectivă, expune principiile fundamentale ale cântului profesionist. Interesant este faptul că toți cei care l-au cunoscut, își amintesc de el mai ales, în calitate de regizor de operă și nu ca profesor de canto. Cu toate acestea, D'Andrée a format câțiva dintre cei mai importanți cântăreți ai epocii respective, precum Rodica Miloia sau Georgeta Orlovski.

D'Andrée (primul din stânga), alături de Nicolae Herlea, Rodica Miloia
(poză din arhiva dlui Pilu Mărie)

Margareta Zsizsik a rămas în Cluj-Napoca, ca angajată în corul Operei Maghiare, până în anul 1960, când a revenit în orașul natal, unde a fost solistă a Operei Române de Stat Timișoara, începând din stagiunea 1960-1961 până în stagiunea 1985-1986, când s-a pensionat, după 25 de ani de activitate solistică neîntreruptă, pe scena lirică timișoreană.

În acest răstimp, a întruchipat cele mai diverse roluri din 38 de titluri de opere și operete, cuprinse în repertoriul curent al teatrului liric timișorean (Tomi, 2014), dintre care enumerăm: Flora Bervoix din *Traviata* de G. Verdi (primul său rol pe scena timișoreană), Carmen din opera omonimă de G. Bizet, Amneris din *Aida* de G. Verdi, Eboli din *Don Carlos* de G. Verdi, Azucena din *Trubadurul* de G. Verdi, Ulrica din *Bal Mascat* de G. Verdi, Meg Page din *Falstaff* de G. Verdi, Laura din *La Gioconda* de A. Ponchielli, Mamma Lucia, Lola și Santuzza din *Cavalleria rusticana* de P. Mascagni, Floria Tosca din *Tosca* de G. Puccini, Filipievna din *Evgheni Oneghin* de P.I.

Ceaikovski, Martha din *Faust* de Ch. Gounod, Berta din *Bărbierul din Sevilla* de G. Rossini, Roza din *Sânge vienez* de J. Strauss-fiul, Orłowsky din *Liliacul* de J. Strauss-fiul, Cecilia din *Silvia* de E. Kálmán, Ilona din *Dragoste de țigan* de Fr. Lehár, Lucia Grizi din *Casa cu trei fete* de Schubert-Berthé.

Două realizări la nivel de capodoperă, ce vor rămâne întipărite pentru totdeauna în memoria timpului, au fost întruchiparea personajelor titulare din operele *Contesa Maritza* de E. Kálmán și *Văduva veselă* de Fr. Lehár. Pentru rolul Hanna Glavary, i s-a decernat la Pescara, în anul 1981, premiul „Pantheon”.

La Timișoara, Margareta Zsizsik și-a desăvârșit tehnica vocală sub îndrumarea lui Sigismund Wiener, cunoscut ca „profesorul de canto al orașului”, după cum îl numea Ioan Holender în volumul său autobiografic (2001), citat de I. Tomi (*Lexicon*, vol. II, 2014). Mulți dintre soliștii Operei din acea vreme, s-au pregătit în particular, cu Zsiga Wiener. Acesta a fost chiar angajat al instituției, în două perioade scurte: 1956-1957 și 1963-1964. Sigismund Wiener s-a născut în anul 1906, la Budapesta, a urmat cursurile Liceului Israelit din Timișoara, iar în paralel, a studiat pianul și canto, specializându-se în pedagogia vocală, la Viena. S-a stins prematur, la Timișoara, în anul 1965 (Tomi, 2014).

Formarea sa profesională a continuat sub îndrumarea regizorilor și dirijorilor cu care a lucrat de-a lungul timpului. În necrologul publicat pe pagina ONRT, s-a scris:

„întruchiparea fiecărui personaj plin de emoție și vibrație, neatins de morbul rutinei, era o identificare cu eroinele interpretate, versiunile oferite de artistă, având autenticitate, toate acestea fiind rezultatul unei permanente preocupări, a unei munci artistice, modelate la început de regizorul Constantin Georgescu, care i-a îndrumat pașii în toate operele în care a fost distribuită”.

Din același necrolog, aflăm că singurul regret la artistea a fost că nu i s-a permis să onoreze în anul 1968, o audiție la Wiener Staatsoper, care ar fi putut avea o cu totul altă înrâurire asupra destinului artistic al acesteia.

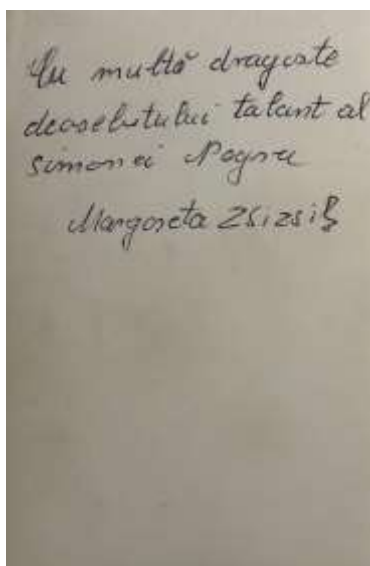
Iată câteva aprecieri asupra creației Margaretei Zsizsik, în rolul Azucenei din opera *Trubadurul* de G. Verdi, în cadrul Festivalului „Timișoara muzicală”, desprinse din articolul intitulat *Trubadurul – o creație remarcabilă*, semnat de Ion Arieșanu și publicat în nr. 22/1984 al revistei „Orizont”:

„Povestea Azucenei care este de fapt pivotul dramatic al operei devine, muzical, prin aportul artistic al Margaretei Zsizsik, o creație de forță dramatică ce uimește. Mezzosoprana a găsit, în gama trăirilor sale scenice și vocale, elementele specifice, de la tandrețea maternă la groază sau la accentele violenței și ale răzbunării, impunând un personaj vijelios, credibil, plin de o tensiune iberică gitană, impresionând coloratura, pe o scară întinsă afectiv, a trăirilor și zbuciumului artistei”.

„Margareta Zsizsik este o autentică artistă de operă. Vocea sa, frumos timbrată, capătă în registrul acut o forță și o strălucire deosebite. La aceasta se adaugă un temperament scenic ardent, ca și o plastică expresivă”, scria ziarul „Contemporanul” despre rolul Amneris, jucat de Margareta Zsizsik, pe scena Operei Naționale București, citat de Maria Mărgineanu, în articolul intitulat *O pilduitoare conduită artistică*, publicat în ziarul „Drapelul roșu” din 11.12.1985.

„Cred că aș mai fi putut să rămân în operă, să cânt. Dar e mai bine să părăsești scena la timp. Plec cu gândul că sunt iubită de public, ceea ce îmi dă o mare satisfacție” (M. Mărgineanu, 1985) – au fost gândurile Margaretei Zsizsik în preajma spectacolului său de adio cu rolul titular din opera *Tosca* de G. Puccini, spectacol ce a avut loc pe scena operei timișorene, avându-i parteneri pe tenorul Tamas Daroczy, în rolul Mario Cavaradossi și baritonul Vasile Martinoiu, în rolul Scarpia, la pupitrul dirijoral, aflându-se Mihai Vâlcu.

Și așa era: consider că, după treizeci de ani de carieră în care a abordat cu predilecție, un repertoriu de mezzosoprană, să închei cu unul dintre cele mai dificile roluri de soprană spinto – *Tosca* – este cel puțin surprinzător și nu la îndemâna oricui. A fost o *Tosca* sfâșiată de pasiune, o tornadă de forță dezlănțuită, dar și o îndrăgostită tandră și vulnerabilă. Prospețimea vocii și nivelul de realizare tehnico-expresivă și interpretativă te făcea să crezi că acesta este începutul unei cariere de soprană spinto-dramatică și nu finalul. Părea un capriciu această „pensionare” sau poate se datora unui bun-simț pe care generațiile mai vechi de soliști îl aveau și anume acela de a se retrage de pe scenă în plină glorie!

Margareta Zsizsik și Tamas Daroczy în actul I al operei *Tosca* de G. Puccini (spectacolul de adio din 11.12.1985) – stânga; autograful primit pe verso-ul fotografiei – dreapta

Pentru mine a fost o despărțire dureroasă, fiindcă eram copil (aveam 11 ani pe atunci) și o divinizam! Dar știu că nu eram singura, fiindcă publicul Operei timișorene de la acea vreme, indiferent de vârstă, o adora pur și simplu, fapt pe care Maria Mărgineanu îl surprinde în articolul citat, scriind: „mai rar mi-a fost dat să văd un artist cu o asemenea priză la public!”

Am păstrat legătura cu dumneaei și după retragerea sa din activitatea artistică sau mai bine spus, mai cu seamă după aceea. Am notat câteva momente în jurnalul copilăriei mele, cum ar fi prima vizită la dânsa acasă, emoția de a o revedea, de a o întâlni, de a fi atât de aproape de idolul meu...

Așa cum am promis, am făcut o vizită Margaretei Zsizsik. Radium de fericire, sufletul mi-era stăpânit de emoții. Cu toate că vizita era programată la ora 17, pregătirile au început pe la ora 14. Mă învârteam prin casă, nu-mi mai găseam locul. Iată că în sfârșit a sosit ora plecării. Am ajuns repede la dânsa, căci nu stătea departe. Am făcut cunoștință cu mama dânsei, o ființă tare bună, care semăna uluitor de mult cu dna Margareta Zsizsik și care-ți inspira o dragoste nemărginită. Am luat loc și am servit o prăjitură atât de bună (cu cremă de lămâie!), cum n-am mai mâncat până atunci. Știam și eram convinsă că dna Zsizsik e o foarte bună gospodină, o femeie deosebită. În timpul cât mama discuta cu dânsa, eu îmi delectam privirea prin albumele ei. Dânsa mărturisea că este foarte iubită de copii. Și asupra mea a avut o influență covârșitoare. Datorită dânsei am ajuns să prețuiesc frumosul și arta, să iubesc într-atât muzica, încât aceasta să devină sensul vieții mele, singura mea bucurie, totul pentru mine pe lume. [...] Dânsa a fost pentru mine un prim profesor și îndrumător în muzică, dânsa mi-a dat primele lecții, chiar fără să știe. Mi-aduc aminte cum o urmăream cu fiece gest, fiece mișcare și încercam să fac la fel, s-o imit. [...] Din vorbă în vorbă, trecu un ceas și mai bine și trebuia să plecăm. I-am promis că îi voi telefona când mă voi întoarce din concediu ca să mergem la Operă să mă asculte cântând acompaniată de o pianistă. Era așa de frumoasă, într-o rochie roz; îi stătea foarte bine. Îi stă foarte bine cu părul roșcat, dar voiam să fie brunetă ca să seamăn și mai mult cu ea. („O clipă de fericire”, fragment de jurnal, cândva la începutul verii 1988).

Miercuri, 21 septembrie 1988, m-a onorat cu prezența sa (la noi, acasă) însăși dna Margareta Zsizsik, pe care o iubeam atât de mult și nu credeam că vreodată mă va iubi și dânsa. Niciodată nu am fost mai fericită! Ea e visul meu frumos și sunt fericită când o văd chiar numai pentru o clipă. Am alergat înaintea dânsei și am pupat-o. Nu știam ce să fac de bucurie. Mi-a dat un buchet de flori atât de frumoase, roz, parfumate. Câtă splendoare, puritate și gingășie! Până acum nu am observat cât de frumoase pot fi florile! (o mare artistă dăruiește flori elevei sale! – alte vremuri, altă educație, alte maniere – sic!). A venit sus, la mine în cameră. I-am arătat albumul meu și mi-a dat autograf pe o poză din Tosca cu dânsa (autograful pe verso-ul fotografiei prezentate mai sus). I-am arătat caietul meu cu decupaje din ziare și caietul de jurnal unde mă destăinuisem, îmi mărturisisem dragostea față de ea. Apoi i-am cântat Trubadurul, Tosca, Madama Butterfly, Lăsați-mă să cânt, Cavalleria rusticana. Eram roșie până

în vârful urechilor. Aveam niște emoții, să cânt în fața unei artiste, celei mai mari artiste, nu mi-a fost ușor, încât greșeam foarte des. Dar părerea afirmativă a dânsei m-a încurajat. A spus că am o întindere vocală [...] Nici dânsa nu avea la vârsta mea așa acute, așa spunea. Deși nu aveam nici respirația, nici tehnica pusă la punct, a spus că i-ar face plăcere să facă ore cu mine. Eu eram în al nouălea cer de fericire. Mă va ajuta să învăț o arie perfect ca să-i cânt lui Iancu (Ion Iancu, dirijor și directorul ORT, la vremea respectivă n.n). Abia aștept să vină la mine să facem ore. („Mona cu adevărat fericită”, fragment de jurnal)

Era o persoană generoasă, bună, elegantă, rafinată. Bunul său gust se putea remarca de la felul în care se îmbrăca până la alegerea repertoriului. Știa mereu să aleagă detaliul inedit și provocator în orice făcea. Mi-amintesc că am luat lecții de canto în particular, de la dânsa, prin clasa a IX-a, pentru a putea participa la „Cântarea României”. Așa erau vremurile. Întotdeauna găsea piese frumoase care nu erau prea cunoscute, cum ar fi: aria „Când eram de douăzeci de ani...” din opereta *Vânt de libertate* de Dunaevski sau aria „Sunt mii de păsărici...” din opereta *Soarele Londrei* de Florin Comișel.

Mai apoi, drumurile vieților noastre s-au despărțit, a venit Revoluția, am intrat în clasa a XI-a la Liceul de Muzică „Ion Vidu” din Timișoara, în anul următor, m-am transferat la București, apoi am continuat studiile la Academia de Muzică „Gh. Dima” din Cluj.... În sufletul meu, a rămas și va rămâne mereu modelul de artist ideal, model de profesionalism, dăruire, abnegație... mă simt binecuvântată că am fost martorul atâtor spectacole minunate ale Operei timișorene și privilegiată că am cunoscut o mare artistă, că am putut să o admir și să o iubesc, că m-a îndrăgît la rândul ei, că mi-a dăruit atâtea clipe de fericire, că mi-a împărtășit din tainele acestei profesii și că timpul nu mi-a furat nimic din intensitatea trăirilor și emoțiilor mele față de dânsa. O voi iubi și îi voi fi recunoscătoare până în ultima clipă! Cred că este datoria noastră să nu lăsăm să piară în negura timpului, amintirea marilor artiști....

Referințe bibliografice:

- Arieșanu, Ion. 1984. *Trubadurul – o creație remarcabilă*, articol publicat în nr. 22/1984 al revistei „Orizont”.
- Florea, Anca. 2007. *Opera da capo...*, Editura D&C, București.
- Mărgineanu Maria. 1985. *O pilduitoare conduită artistică*, articol publicat în ziarul „Drapelul roșu”/ 11.12.1985.
- Tomî, Ioan. 2014. *Lexicon. Muzicieni din Banat*. Vol. II. *Banatul timișean*, Editura Eurostampa, Timișoara.